

УДК 338.48-4:355.01(470+571)(477)

AZ OROSZ-UKRÁN HÁBORÚ OKOZTA CSALÁDEGYESÍTŐ UTAZÁSOK VIZSGÁLATA A BEREKSZÁSZI KISTÉRSÉG LAKOSAI KÖRÉBEN (UKRAJNA, KÁRPÁTALJA)

Enikő SASS, Tiffany Anasztázia FARKAS

*Il. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar
Főiskola, Beregszász, Ukrajna*

Bevezetés. Az elmúlt 4 év sok szempontból egy nehéz időszaknak mondható nemcsak Ukrajna tekintetében, de világviszonylatban is. A két legnagyobb befolyásoló tényezője ennek az időszaknak a covid-19 világjárvány és az orosz-ukrán háború volt. Turisztikai szempontból vizsgálva a 2019 decemberében kitört covid-19 világjárvány hatására 2020 első 8 hónapjában a nemzetközi turistaérkezések 70 %-kal csökkentek az előző év azonos időszakához képest. Számokban ez azt jelenti, hogy a 2020-as év januárja és augusztusa között 700 millióval kevesebb turistaérkezést regisztráltak, ez 730 millió dollár veszteséget jelentett az idegenforgalom számára (UNWTO, 2020). Úgy tűnt, a járványügyi intézkedések betartásával minden országnak sikerül megbirkózni ezzel a globális problémával, hiszen lassan minden kezdett visszatérni a régi kerékvágásba. Így történt ez Ukrajnában is. Azonban 2022. február 24-

én Oroszország megtámadta Ukrajnát és az országban háború vette kezdetét. A véres katonai invázió következtében a háború elől menekülve emberek milliói kényszerültek elhagyni otthonaikat. Hivatalos adatok szerint például 2022. áprilisában 7,7 millió embert regisztráltak belső menekültként az ország nyugati megyéiben (<https://www.slovo-idilo.ua/2022/04/21/novyna/suspilstvo/vijna-rosiyeyu-kozhen-shostyju-ukrayinecz-stav-pereselencem>). Az Európai Tanács adatai alapján pedig 2023. novemberéig 4,2 millió volt azon ukrán menekültek száma, akiket hivatalosan regisztráltak, mint az Európai Unióban átmeneti védelemben részesülő személy (<https://www.consilium.europa.eu/hu/infographics/ukraine-refugees-eu/>).

A háborús események drasztikus változásokat idézett elő Ukrajnában az élet minden területén, de többek között a legsúlyosabban érintett szektorok között lehet megemlíteni a kutatási téma alapját adó turizmust is. A háború hatására Ukrajnában a nemzetközi turizmus megszűnt. Az orosz rakétatámadások, bombázások az ártatlan emberi életek mellett az épített örökségeket sem kímélték. Az UNESCO adatai szerint több mint 150 kulturális helyszín sérült meg, köztük templomok, múzeumok és műemlékek (Neelu & Kumar Mukesh, 2023). Emellett változások történtek a belföldi turizmus szerkezetében, a turisztikai szervezetek tevékenységében, valamint a belföldi turistaáramlás területén is. Az ország azon területein azonban, amelyek viszonylag biztonságosnak tekinthetők — ide sorolható Kárpátalja is –, a belföldi turizmus bizonyos mértékig működik, viszont közel sem éri el a háború előtti állapotot (Barvinok & Barvinok, 2022).

Anyag és módszer. Kutatásunk során Ukrajna legnyugatibb megyéjében, Kárpátalján, azon belül a Beregszászi kistérségben élő lakosok által végzett turisztikai tevékenységeket vizsgáltuk meg. Ezen a területen ugyanis a kialakult háborús helyzet ellenére is működik a turizmus, és ez alatt nem csak a belföldi turisták érkezését kell érteni, hanem a helyi lakosok külföldre történő utazásait is. Kutatásunk tárgyát tehát főként ez utóbbi vizsgálata képezi. Feltételezésünk szerint a kutatás célcsoportja által a háborús időszakban végzett utazások összefüggésbe hozhatók a barát- és rokonlátogató turizmussal. Ezért céljaink között szerepel, hogy feltárjuk ezen utazások fő motivációit és a jellegzetes utazási szokásokat.

A barát- és rokonlátogató turizmus a turizmus egyik fajtája, amit az angol szavak kezdőbetűiből összerakott VFR (Visiting Friends and

Relatives) turizmusnak is neveznek (Song-Agócs, 2022). A VFR turista az a személy, akinek rokonai, barátai és ismerősei annyira fontosak, hogy a személyes találkozás élményéért képes érték útira kelni (Michalkó & Rátz, 2013). Az ilyen utazásoknál megfigyelhető, hogy legfőképpen a személyes kapcsolatok (családi, baráti kötelékek) kapnak központi szerepet, míg az úti célok háttérbe szorulnak (Travel Weekly Asia, 2023).

Eredmények. Kárpátalja négy országgal (Lengyelország, Szlovákia, Magyarország, Románia) határos. A háború kitörésekor a helyi lakosság azon része, akik el akartak menekülni az országból, viszonylag gyorsan megtehették azt a nemzetközi határok közelsége miatt. Feltételezéseink szerint jelen helyzetben a Beregszászi kistérség lakosai körében turisztikai tevékenység leginkább olyankor figyelhető meg, amikor a Kárpátalján maradt hozzátartozók, a külföldre menekülni kényszerült családtagjaikat, rokonaikat és barátait látogatják meg a szomszédos országokban. A tény, hogy csak így tud egyesülni a család, egyfajta utazási motivációt generált számukra.

A 2023-as év folyamán kérdőíves felmérést végeztünk Kárpátalján, a Beregszászi kistérség településein, amely során a 2022. február 24-én kitört orosz-ukrán háború okozta utazásokat vizsgáltuk. A vizsgálat elvégzéséhez, egy 52 kérdésből álló online kérdőívet állítottunk össze, melyet a közösségi oldalakon megosztva igyekeztünk eljuttatni a témában érintettekhez. A kérdőív segítségével azon kárpátaljai lakosok utazási szokásait és az ezzel kapcsolatos véleményét mértük fel, akiknek valamelyik szerette az orosz-ukrán háború miatt külföldre menekült, és nem tud vagy egy ideig nem tudott hazatérni Kárpátaljára, viszont olyan elérhető távolságban van/volt, hogy meg tudja/tudta őt látogatni családja. A kérdőívet a Beregszászi kistérség 13 településén összesen 68-an töltötték ki. A beérkezett adatokat az SPSS Data Editor, valamint Microsoft Office Excel programok segítségével dolgoztuk fel.

Az adatközlők döntő többsége nő volt, akik 99 %-a rendelkezik olyan családtaggal/baráttal/rokonnal, aki az orosz-ukrán háború miatt külföldre menekült és nem tud vagy nem akar hazatérni Kárpátaljára. A külföldön tartózkodó személyek elsősorban férfiak voltak, ahogyan azt előzetesen feltételezni is lehetett. Az eredményekből kiderült, hogy a legtöbben (23 %) egy év alatt többször is vagy havonta egyszer (20 %), kétszer (6 %), többször (12 %) utaztak külföldre szeretteik meglátogatása céljából. A válaszadók többsége (53 %) barátok, rokonok vagy

ismerősök otthonaiban száll meg, illetve úgynevezett második otthonba (45 %) érkezik ilyenkor, ami azt jelenti, hogy az adott országban bérelt vagy vásárolt házzal rendelkeznek. A látogatásaik során a legtöbben 1–2 vagy 2–3 napot (többnyire hétvégét) töltenek az adott országban, mint kiderült leggyakrabban Magyarországon. A kitöltők 60 %-a végez látogatásai során közvetve vagy közvetlenül turisztikai tevékenységeket. Ilyenkor a legjellemzőbb a városnézés, vásárlás, természetjárás és állatkert látogatás. A válaszadók utazásának elsődleges célja a rokon/családtag/barát meglátogatása volt, s a turisztikai tevékenység csupán másodlagos célként jelent meg.

Összegzés. Az a fajta turizmus, amit a kárpátaljai, azon belül a Beregszászi kistérség lakosai végeznek a jelenlegi háborús helyzetben, kapcsolatba hozható a VFR turizmussal, és akár *családegyesítő turizmusnak* is nevezhetnénk, amely talán nem jött volna létre a kialakult helyzet „kényszerítő” tényezői nélkül. Jellemző, hogy főként a nők, gyermekek és a nagyszülők időközönként elindulnak meglátogatni külföldre menekülni kényszerült családtagjaikat. Átkelnek az ukrán államhatáron, hogy a szomszédos nyugatra fekvő országok egyikében meglátogassák szeretteiket. Az ott töltött idő alatt közös programokat szerveznek, amelyek nagy valószínűséggel valamilyen turisztikai tevékenységet is magukba foglalnak, ezzel turisztikai bevételt is generáló jelentőségük is van a meglátogatott országban. A szakirodalom alapján a barátokkal és rokonokkal fennálló kapcsolatuk miatt a VFR turisták nagyobb valószínűséggel lesznek visszatérő látogatók számos úti célhoz (Noordewier, 2001; Meis et al., 1995).

Felhasznált irodalom

1. Michalkó G. & Rátz T. (2013). Rejtett dimenziók a Kárpát-medence turizmusában. In: Frisnyák S. — Gál A. (szerk.): Kárpátmedence: társadalom, gazdaság. Bocskai István Gimnázium Nyíregyházi Főiskola Turizmus és Földrajztudományi Intézete, Nyíregyháza, Szerencs, 463–476.
2. Meis, S., Joyal, S. & Trites, A. (1995). The U. S. Repeat and VFR visitor to Canada: Come Again, Eh!, James Cook University, Townsville. *Journal of tourism studies*, vol. 6, No. 1, 27–37.
3. Neelu & Kumar Mukesh (2023). Sustaining Tourism during War: A Case of Russia and Ukraine. *ASEAN Journal on Hospitality and Tourism*. Vol. 21, No. 3, 305–315.
4. Song-Agócs R. (2022). A kínai VFR turizmus Budapesten: vendégek és házigazdák. *Turizmus Bulletin XXII. évfolyam* (3), 12–22.

5. UNWTO (2020): UNWTO World Tourism Barometer, Vol 18, Issue 5, August/September 2020, Madrid, Spain.

Internetes források

1. Barvinok N.V., Barvinok M.V. [Барвінок Н.В., Барвінок М.В.] (2022). Вплив російськоукраїнської війни на туризм в Україні та перспективи його розвитку в майбутньому. In: The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing. 24-32. (letöltés dátuma: 10.23.2022) [http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/237/6403/13255- 1?inline= 1](http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/237/6403/13255-1?inline=1)
2. Európai Tanács: Infografika – Ukrajnai menekültek az EU-ban (letöltés dátuma: 01.08.2024) <https://www.consilium.europa.eu/hu/infographics/ukraine-refugees-eu/>
3. Noordewier, T. (2001). 2001 National survey of the Vermont visitor: an examination of the friends and relatives (VFR) traveller, University of Vermont, Vermont (letöltés dátuma: 01.02.2024) http://www.uvm.edu/~snrvtdc/publications/visiting_friends_relatives.pdf
4. Travel Weekly Asia (2023). Why VFR is the sleeping giant of tourism. Travel trends (letöltés dátuma: 01.02.2024) https://www.travelweekly-asia.com/Travel-News/Travel-Trends/Why-VFR-is-the-sleeping-giant-of-tourism?fbclid=IwAR0w_EvbNi3xvdXujN18oFVi1nUkkpl1WBg6BD_X7l-1wIYV-zlyl-GfhyFY
5. Війна з росією: кожен шостий українець став переселенцем. (letöltés dátuma: 12.02.2022) <https://www.slovoidilo.ua/2022/04/21/novyna/suspilstvo/vijna-rosiyeyu-kozhenn-shostyj-ukrayinecz-stav-pereselencem>